

УРАС Вх. № 339/15.05.18

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Богдана Илинова, доктор

относно дисертационен труд на тема: „Синдромът «Женска спортна триада» – разпространение сред спортуващи жени в България” на докторант д-р Галина Чавдарова Ванлян с научен ръководител проф. д-р Диана Димитрова, доктор, за придобиване на ОНС „Доктор”, Професионално направление 7.4. „Обществено здраве”

В последните десетилетия синдромът „Женска спортна триада” сериозно привлича вниманието на медици и изследователи поради значителните потенциални увреждания на физическото здраве и психосоциалното благоденствие на спортистките. Той се състои от три взаимно свързани състояния – нарушения на храненето, менструални смущения и намалена костна плътност.

Изследванията, проведени в чужбина доказват съществуването на сериозни проблеми в хранителното поведение на спортистките и свързаните с тях последствия – менструални нарушения и намалена костно-минерална плътност. Синдромът „Женска спортна триада” крие значителни рискове за здравето на физически активни момичета и жени.

Аз като изследовател на взаимовръзката между интензивните физически натоварвания и особеностите на женския организъм – най-вече съхраняване на цялостното здравословно състояние на жената спортистка и запазване на основната функция на женския организъм – репродуктивната приветствам избора на темата на дисертационния труд като особено актуална и практически приложима. Защото двигателната активност и спортът допринасят за неоспорими полезни здравословни ефекти, но спортната надпревара и състезание не бива да бъде на всяка цена, създавайки здравословни рискове и патологични състояния.

Дисертационният труд е структуриран според изискванията за изработването на такова научно изследване. Той е в обем от 146 страници, в това число библиография и приложения. Опагледен е с 26 таблици и 19 фигури. Библиографският списък съдържа 213 източника, от които 12 на кирилица и 201 на латиница. Трудът е със стандартна структура от увод; литературен обзор; цел, задачи и методи на изследването; резултати и анализ; изводи и препоръки.

Уводът представлява сполучливо въведение към разглеждания проблем.

В литературния обзор, който е изключително задълбочен, подробно се разглеждат публикациите свързани със синдрома „Женска спортна триада“ още от първото му описание през 1992 година от работна група на Американската асоциация по спортна медицина. Отдадено е значение на новия концептуален модел на синдрома през 2007 г. След международните симпозиуми на тема: „Женска спортна триада“ в Сан Франциско (2012 г.) и в Индианополис (2013 г.) е създаден консенсус, допълващ концепцията на Американската асоциация по спортна медицина от 2007 г. според който синдромът „Женска спортна триада“ е медицинско състояние, което често се наблюдава при физически активни момичета и жени и включва три компонента:

1. Ниска енергийна наличност с или без нарушения на храненето.
2. Менструални смущения.
3. Намалена костна плътност.

Разгледана е етиологията на синдрома „Женска спортна триада“, като много подробно са коментирани публикациите свързани с отделните три компонента на синдрома.

Литературният обзор е целенасочен към проучваната проблематика и показва добрата осведоменост на докторантката и умениято ѝ да систематизира и анализира научната литература.

Липсата на данни относно честотата на разпространение на компонентите на синдрома „Женска спортна триада“ за България оформя постановката на проблема, а именно провеждането на проучвания в тази насока.

Целта на дисертационния труд е ясно формулирана – да се изследва честотата на разпространение на отделните компоненти на синдрома „Женска спортна триада“ при спортуващи жени в България. Задачите – пет на брой произтичат от поставената цел.

В изследването са включени 588 лица разпределени в следните групи:

1. Спортуващи жени 363 на брой, разпределени в зависимост от практикувания спорт: естетически спортове (художествена гимнастика, фигурно пързаляне, аеробика, естетическа гимнастика и танци); спортни игри (волейбол, баскетбол и футбол), лека атлетика; водни спортове (плуване, гребане и кану-каяк); бойни спортове; фитнес; шорт трек; други спортове. Въз основа на вида спорт са сформирани три групи спортистки: естетически спортове – $n = 99$; силови и бойни спортове – $n = 57$; сборна група от други спортове – $n = 207$.

Според нивото на състезателната дейност 363-те спортуващи жени са разделени на три групи:

- спортистки с високо състезателно ниво – $n = 101$;
- спортистки с ниско състезателно ниво – $n = 215$;
- спортистки без състезателна дейност – $n = 47$.

2. Контролна група

- неспортуващи жени – $n = 53$;
- спортуващи мъже – $n = 172$.

Предмет на изследването са трите компонента на синдрома „Женска спортна триада“: нарушения на храненето, менструални смущения, намалена костно-минерална плътност и стрес-фрактури.

Методите на изследването включват: анкетно проучване за социо-демографски данни; скрининг за нарушения на храненето чрез въпросника ЕДЕ-Q 6.0; скрининг за менструални нарушения; определяне на костната плътност с ултразвуков остеоденситометър за пета – Sonost – 3000; скрининг за наличие на предшестващи стрес-фрактури.

При обработката на резултатите са използвани адекватни математико-статистически методи, включващи вариационен анализ; определяне на надеждност на вътрешната съгласуваност; честотен анализ; сравнителен и графичен анализ.

Получените резултати от изследването на отделните компоненти на синдрома „Женска спортна триада“ са анализирани много прецизно и задълбочено. Направено е и сравнение с данните на чуждестранни автори. Високо оценявам създаването на норматив за оценка на ЕДЕ-Q на българските жени на възраст 19-25 години.

Анализът на резултатите от проучването на всеки от трите компонента – нарушения на храненето, менструални смущения и намалена костно-минерална плътност (вкл. остеопороза, остеопения и стрес фрактури) завършват с подходящи заключения.

Въз основа на направеното проучване върху честотата на разпространение на отделните компоненти и цялостното проявление на синдрома „Женска спортна триада“ са оформени шест извода, които са добре прецизирани и произтичат от поставените цел и задачи на дисертационния труд.

Направените препоръки касаят повишаване на информираността на обществото – спортуващите момичета и жени, техните тренъори, родителите и медицинските лица относно причините за възникване и симптомите на синдрома „Женска спортна триада“ с цел превенцията, ранното диагностициране и предотвратяване на пълното му разгръщане и възможните усложнения.

Приноси на дисертационния труд:

- Проучването предоставя ценни нормативни данни за спортуващи и неспортуващи български жени, които биха послужили като база за превенция на компонентите на синдрома „Женска спортна триада“;

- Оценявам високо приносния характер на дисертационния труд предвид на факта, че настоящото изследване на честотата на разпространение на отделните компоненти на синдрома „Женска спортна триада“ е първо по рода си за България.

- Научният труд допринася за повишаване разбирането за рисковите фактори, свързани с изявата на отделните компоненти на синдрома „Женска спортна триада“.

Представени са три публикации свързани с научното изследване.

Авторефератът отговаря на необходимите изисквания и отразява основните моменти от съдържанието на дисертационния труд.

В заключение смятам, че дисертационният труд на тема: „Синдромът женска спортна триада“ – разпространение сред спортуващи жени в България” има завършен вид и представлява оригинално изследване с голяма научно-приложна стойност.

Давам много висока оценка на представената дисертация и предлагам на Уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на д-р Галина Чавдарова Ванлян професионално направление 7.4. „Обществено здраве“.

15.05.2018 г.
София

Рецензент:

доц. д-р Богдана Илинова, доктор